

Bijtende Bende

Is een boodschap over milieuschade
door drugsafval een kansrijke insteek
voor drugspreventie?

Evaluatie van de pilot

Bijtende Bende

Is een boodschap over milieuschade
door drugsafval een kansrijke insteek
voor drugspreventie?

Evaluatie van de pilot

Colofon

Opdrachtgevers

Strategische Beraad Ondernijning en Taskforce RIEC Brabant-Zeeland

Auteurs

Marjan Möhle

Nadine van Gelder

Behavioral Designers

Wijnand van der Werf

Vormgeving

Canon Nederland N.V.

Beeld omslag

Waterschap De Dommel

Beelden binnenwerk

Trimbos-instituut (pag. 16, 17, 19, 20, 20, 21, 25)

Behavioral Designers (pag. 18)

De Speld (pag. 22, 23)

Nellie Benner (pag. 24, 27, 41)

Google Analytics (pag. 31)

De uitgave is te bestellen via www.trimbos.nl/webwinkel met artikelnummer **AF1893**.

Trimbos-instituut

Da Costakade 45

Postbus 725

3500 AS Utrecht

T: 030 - 297 11 00

©2021, Trimbos-instituut, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Achtergrond	9
1.2 Aanleiding	9
1.3 Doelstelling	10
1.4 Methoden	11
Vragenlijstonderzoek	11
Literatuuronderzoek	11
Monitoring en evaluatie	11
1.5 Afbakening	11
1.6 Aanpassingen n.a.v. de coronamaatregelen	12
1.7 Leeswijzer	12
2 Onderbouwing	13
2.1 Vooronderzoek	13
2.1.1 Vragenlijstonderzoek	13
2.1.2 Literatuuronderzoek	14
2.2 Logic Model of Change	16
2.3 Interventiemix	18
3 Interventiemix Bijtende Bende	19
3.1 Immersive Room	20
3.2 Informatieve website	21
3.3 Artikel en zelftest De Speld	22
3.4 Video's met natuurbeheerders en studenten	23
3.5 Livestream met paneldiscussie	24
3.6 Audiotour	26
3.7 WeDigital	27
4 Resultaten van de pilot	29
4.1 Immersive Room	29
4.2 Informatieve website	30
4.3 Artikel en zelftest De Speld	31
4.4 Video's met natuurbeheerders en studenten	31
4.5 Livestream met paneldiscussie	32
4.6 Audiotour	34
4.7 WeDigital	34

5 Conclusies	35
5.1 Beantwoording onderzoeksvragen	35
5.2 Aanbevelingen	37
Bijlage 1: Evaluatieformulier Immersive Room	39
Bijlage 2: Instagram-stories Nellie Benner	41
Bijlage 3: Mentimeter-vragenlijst	43
Bronvermelding	45
Met dank aan	47

Samenvatting

Onderzoeksvraag

Het Trimbos-instituut voerde in opdracht van het Strategisch Beraad Ondernijning (SBO) en de Taskforce RIEC Brabant-Zeeland in 2020 een pilot uit met als doel het beantwoorden van de vraag: 'In hoeverre is een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade kansrijk als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen?'

De bijbehorende deelvragen waren:

1. Hoe kan informatie over de criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel vertaald worden naar een aansprekende boodschap?
2. Welke doelgroepen (kunnen) worden bereikt met deze boodschap?
3. In hoeverre staan jongvolwassenen open voor een dergelijke boodschap?
4. In hoeverre draagt deze boodschap bij aan een verandering in de kennis en bewustwording over criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel?

Vooronderzoek

In de zomer van 2018 is een online vragenlijstonderzoek onder niet-gebruikers en gebruikers van uitgaansdrugs verricht om een beeld te krijgen van het (eventuele) belang dat deze groepen hechten aan verschillende criminaliteits- en milieuaspecten gerelateerd aan illegale drugsproductie en -handel, en de bij hen aanwezige kennis hierover. Hieruit kwamen de volgende bevindingen:

- Respondenten waren het meest bekend met het gegeven dat er in Nederland veel (synthetische) drugsproductie plaatsvindt, en waren het minst bekend met milieuschadeaspecten van illegale drugsproductie en -handel;
- Respondenten die nog nooit 'harddrugs' hadden gebruikt vonden de criminaliteit en milieuschade ernstiger en achtten gebruikers meer medeverantwoordelijk dan respondenten die wel ooit (een) 'harddrug'(s) hadden gebruikt;
- Respondenten vonden milieuschade als insteek voor een campagne interessanter dan criminaliteit.

Op basis van bovenstaande is besloten een interventie te richten op niet-gebruikers als doelgroep en milieuschade door drugsafval als onderwerp. In januari 2019 is vervolgens literatuuronderzoek verricht naar gedragsverandering ten aanzien van de (intentie tot) drugsgebruik in relatie tot milieuschade door dumping en lozing van drugsafval als gevolg van illegale productie van synthetische drugs in Nederland. Omdat hierover geen literatuur beschikbaar bleek, is gekeken naar literatuur met betrekking tot het eten van vlees, vanwege de gelijkenis qua samenhangende milieuschade. Hieruit bleek dat de koppeling van een negatief affect ('vleesproductie gaat gepaard met dierenleed') invloed heeft op de ervaring én het gedrag 'vlees eten'. Alleen het krijgen van informatie over milieuschade als gevolg van productie had al effect op intenties, waarbij mensen die al een ambivalente houding hadden beter tot verandering konden worden aangezet. Het innerlijk conflict dat ontstaat wanneer de

attitude niet met het gedrag overeenkomt (cognitieve dissonantie) kan opgeroepen worden met 'dissonance triggers' (elementen die de cognitieve dissonantie oproepen). Het hierdoor ervaren ongemak draagt eraan bij dat iemand dit conflict zal willen oplossen door (bijvoorbeeld) zijn/haar gedrag aan te passen.

Interventiemix Bijtende Bende

Op basis van het vooronderzoek is gekozen voor een pilot die zich richt op het bevorderen van 'gedragsbestendiging' (namelijk niet-gebruik) bij jongvolwassenen die geen drugs gebruiken. De insteek is hierbij milieuschade door dumping en lozing van drugsafval als gevolg van illegale productie van synthetische drugs in Nederland. Het conflict tussen waarde hechten aan milieuvriendelijk consumeren en het (overwegen van) gebruik van synthetische drugs staat hierbij centraal en wordt 'opgelost' door kennis, argumenten en vaardigheden aan te reiken die het niet-gebruik bestendigen.

De pilot kreeg de vorm van een interventiemix bestaande uit de volgende elementen:

1. Immersive Room Bijtende Bende: een interactieve 3D-ervaring waarin bezoekers ontdekken hoe milieuschade door drugsafval samenhangt met het kopen van synthetische drugs.
2. Website www.bijtendebende.nl: een informatieve website over milieuschade door drugsafval met een online versie van de bovengenoemde Immersive Room, verwijzingen naar journalistieke en wetenschappelijke artikelen, video's, podcasts en met een kennisquiz ('Vogel uit op welk dier jij lijkt').
3. Artikel en zelftest van De Speld: humoristische zelftest (de 'Smoesjesgenerator') en satirisch artikel ('Hert niet enthousiast over XTC-trip') over milieuschade door drugsafval als argument.
4. Video's met Nellie Benner: voormalig Drugslab-presentatrice Nellie Benner gaat in gesprek met betrokkenen op het gebied van natuurbeheer en waterkwaliteit en met studenten over drugs en drugsafvalproblematiek en wat dit voor hen betekent.
5. Livestream met paneldiscussie: in samenwerking met Studium Generale Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) is een livestream gemaakt voor studenten waarbij Nellie Benner in gesprek ging met experts en deelnemers vragen konden stellen en mee konden discussiëren.
6. Audiotour: in samenwerking met de VVV Noordoost-Brabant is een audiotour ontwikkeld waarin deelnemers al wandelend door de Brabantse natuur geïnformeerd worden over milieuschade door drugsafval.
7. Sociale media campagne: in samenwerking met social media bureau WeDigital is een online campagne uitgevoerd waarin de verschillende onderdelen uit de interventiemix gedurende twee weken actief werden gepromoot via Instagram en Snapchat.

Conclusies

Op basis van deze pilot konden de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- Informatie over de criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel kan vertaald worden naar een aansprekende boodschap door de ontwikkeling van uiteenlopende producten en activiteiten. Hierbij zorgden interactie en humor ervoor dat het gesprek open bleef en zorgde de keuze voor nieuwe samenwerkingspartners als De Speld en de VVV voor een onverwachte insteek. De boodschap en uitgangspunten konden door de partners goed vertaald worden naar de eigen stijl of doelgroep.
- De boodschap over milieuschade door drugsafval kan goed onder de aandacht worden gebracht bij de beoogde doelgroep jongvolwassenen, waarbij de samenwerking met De Speld, Nellie Benner en promotie via social media zorgde voor een groot bereik van bijna 800.000 jongvolwassenen.
- Jongvolwassenen lijken open te staan voor een boodschap over milieuschade door drugsafval: er is een brede interesse, al reageert een klein aantal deelnemers kritisch met de vraag of het terecht is dat gebruikers aangesproken worden op hun medeverantwoordelijkheid.
- De Immersive Room lijkt invloed te hebben op de mening van bezoekers over de ernst van de problematiek van drugsafval. Daarnaast was het livestream-publiek het na de livestream meer eens met de stelling 'Ik zou milieuschade door drugsafval meenemen in mijn overweging drugs te gebruiken' dan voorafgaand. Het is nog onduidelijk wat dit betekent voor de attitude ten aanzien van het gebruik van synthetische drugs en het uiteindelijke gedrag.
- Een boodschap over milieuschade door drugsafval draagt bij aan een (zelf-gerapporteerde) verandering in kennis en bewustwording over dit onderwerp.

Een boodschap over milieuschade door drugsafval lijkt dus kansrijk als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen wat betreft het wekken van interesse en het vergroten van kennis en bewustwording, maar het is nog onduidelijk in hoeverre dit tot attitude- en/of gedragsverandering leidt.

Om dit te onderzoeken moeten meer mogelijkheden gecreëerd worden om jongvolwassenen en anderen uit hun omgeving hierover het gesprek met elkaar aan te laten gaan. Hierbij kan voortgebouwd worden op de bestaande interventiemix en kan de boodschap over milieuschade gecombineerd worden met andere boodschappen gericht op drugspreventie. Ook kunnen nieuwe partijen als (mede-)afzender gezocht worden die de boodschap over milieuschade kunnen verbinden aan andere milieuproblematiek.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Trimbos-instituut ontwikkelt kennis over mentale gezondheid en middelengebruik en vertaalt deze naar bruikbare toepassingen, onder meer gericht op het voorkomen van gezondheidsschade door middelengebruik. Veel preventieve interventies richten zich dan ook op het vergroten van de kennis over (het voorkomen van) gezondheidsschade door middelengebruik. Deze pilot, in opdracht van het Strategisch Beraad Ondernijning en de Taskforce RIEC Brabant-Zeeland, verkent in hoeverre schade aan de omgeving in de vorm van criminaliteit en/of milieuschade (ook) onderdeel kan zijn van de afweging om al dan niet drugs te gebruiken. Voor het Trimbos-instituut is dit een interessante vraag, omdat het mogelijk nieuwe kennis oplevert over effectieve boodschappen in drugspreventie.

1.2 Aanleiding

In april 2018 betoogde toenmalig korpschef van de Nationale Politie Erik Akerboom tijdens de *International Drug Enforcement Conference* in Den Haag dat gebruikers van drugs zich bewuster mogen zijn van de criminaliteit en (milieu)schade die gepaard gaan met illegale drugsproductie en -handel. Diverse media, waaronder VICE (2018) en NOS (2018a), hebben mede naar aanleiding van deze uitspraak reportages gemaakt over drugsgerelateerde criminaliteit en drugsafval. Sommige mensen reageerden op social media sceptisch op zowel de oproep van de korpschef als op de reportages: “dan moeten ze het maar reguleren!”. Tevens werd het door sommigen onterecht gevonden dat de politie verantwoordelijkheid bij drugsgebruikers legt “omdat de politie de opsporing kennelijk niet aankan”. Echter, een reportage van NOSop3 (2018b) werd destijds binnen drie maanden bijna 500.000 keer bekeken, hetgeen wijst op aanzienlijke belangstelling voor het onderwerp.

Het Trimbos-instituut vroeg zich hierop af of het bevorderen van bewustwording over criminaliteit en/of milieuschade ook kan bijdragen aan vermindering van het drugsgebruik. Vragen die hierbij gesteld werden waren:

- Wegen mensen argumenten over criminaliteit en/of milieuschade mee in een keuze om al dan niet drugs te (gaan) gebruiken?
- Kan een campagne over criminaliteit en/of milieuschade mensen daadwerkelijk beïnvloeden om drugsgebruik te voorkomen, minderen of stoppen?
- (Hoe) kunnen personen of partijen in de omgeving van (potentiële) gebruikers betrokken worden bij de aanpak?

Op verzoek van onafhankelijk voorzitter Peter Noordanus van het toenmalige Landelijk Strategisch Overleg Aanpak Ondernijning (LSOAO; nu Strategisch Beraad Ondernijning) heeft het Trimbos-instituut in 2018 een voorstel gedaan voor een verkennende pilot. Dit

voorstel heeft geleid tot een opdracht van het Strategisch Beraad Ondernijning (SBO) en de Taskforce RIEC Brabant-Zeeland aan het Trimbos-instituut voor de in dit rapport beschreven pilot in de provincie Noord-Brabant, een provincie waar relatief veel illegale productie van synthetische drugs en drugsafvalproblematiek voorkomen.

1.3 Doelstelling

Doelstelling van de pilot was het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag:

“In hoeverre is een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade kansrijk als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen?”

Hierbij werden antwoorden gezocht op de volgende deelvragen:

1. Hoe kan informatie over de criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel vertaald worden naar een aansprekende boodschap?
2. Welke doelgroepen (kunnen) worden bereikt met deze boodschap?
3. In hoeverre staan jongvolwassenen open voor een dergelijke boodschap?
4. In hoeverre draagt deze boodschap bij aan een verandering in de kennis en bewustwording over criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel?

Om deze vragen te beantwoorden is gezocht naar een aanpak met criminaliteit en/of milieuschade als insteek, die zich zou kunnen richten op (één of meerdere) van de volgende doelgroepen en doelen:

Doelgroep	Doel
Gebruikers van synthetische drugs	Gebruik laten heroverwegen
Potentiële gebruikers van synthetische drugs (mensen die geen synthetische drugs gebruiken maar hier wel mee in aanraking komen via vrienden/kennissen of zoals tijdens het uitgaan)	Voorkomen van toekomstig gebruik
Sociale omgeving van gebruikers en potentiële gebruikers van synthetische drugs (bijvoorbeeld ouders, familie, vrienden, kennissen, buurtgenoten...)	Norm stellen om het gesprek aan te gaan over drugsgebruik in relatie tot drugsafval

1.4 Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van een combinatie van onderzoeksmethoden, te weten resultaten van een vragenlijstonderzoek, literatuuronderzoek en het ontwikkelen, monitoren en evalueren van een interventiemix.

Vragenlijstonderzoek

In de zomer van 2018 voerde het Trimbos-instituut, voorafgaand aan de opdracht vanuit SBO, een vragenlijstonderzoek onder jongvolwassenen uit om een beeld te krijgen van het (eventuele) belang dat zij hechten aan verschillende criminaliteits- en milieuaspecten gerelateerd aan illegale drugsproductie en -handel, en welke kennis er hierover al bij hen aanwezig is. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gebruikt als onderbouwing voor deze pilot en worden beschreven in paragraaf 2.1.1.

Literatuuronderzoek

In 2019 is een literatuurverkenning verricht naar relevante wetenschappelijke literatuur die aanknopingspunten kon bieden voor de invulling van de pilot. De uitkomsten worden beschreven in paragraaf 2.1.2.

Monitoring en evaluatie

Op basis van de aanknopingspunten uit het vragenlijstonderzoek en de literatuur is met behulp van de Intervention Mapping methode (Bartholomew et al., 2016) een interventiemix ontworpen bestaande uit activiteiten gericht op het vergroten van de bewustwording van de milieuschade die gepaard gaat met illegale drugsproductie. De interventiemix is in 2020 uitgevoerd en geëvalueerd met behulp van onder meer een online vragenlijst voor deelnemers en het monitoren van het bereik van de verschillende interventieonderdelen.

1.5 Afbakening

De pilot betreft een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden van een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade als insteek voor drugspreventie. Hierbij lag de focus op het beïnvloeden van kennis, bewustwording en attitude. Het is niet mogelijk op basis van deze pilot uitspraken te doen over de mate waarin de activiteiten hebben bijgedragen aan een vermindering in drugsgebruik.

De pilot richtte zich op het vergroten van de bewustwording met betrekking tot het gebruik van synthetische drugs in relatie tot milieuschade uit drugsafval die samenhangt met illegale drugsproductie in Nederland. Uiteraard zijn er, net als bij gezondheidsschade door middelengebruik, vele factoren die een rol spelen bij het ontstaan en voortbestaan van problemen op het gebied van zowel criminaliteit als milieu. Hieronder vallen ook de illegale status van synthetische drugs (met daarbij een verbod op de import van precursoren en een gebrek aan mogelijkheden om drugsafval legaal af te voeren) en de grote internationale vraag naar synthetische drugs uit Nederland. De pilot heeft dan ook niet de ambitie om de complexe problematiek rondom de illegale productie -en handel in synthetische drugs op te lossen door alleen het gebruik in Nederland te beïnvloeden, noch is het de intentie om de

verantwoordelijkheid hiervoor éézijdig in de schoenen van gebruikers te schuiven. Centraal staat de vraag in hoeverre de bewustwording over deze problematiek een rol kan spelen in de afweging om in de huidige realiteit (synthetische drugs zijn illegaal en de handel en productie dragen bij aan criminaliteit en milieuschade) al dan niet synthetische drugs te gebruiken. In de onderbouwing (hoofdstuk 2) wordt nader ingegaan op wat dit betekent voor de concrete boodschap.

1.6 Aanpassingen n.a.v. de coronamaatregelen

De pilot is uitgevoerd in 2020, een jaar waarin veel activiteiten vanwege maatregelen tegen het coronavirus geannuleerd, uitgesteld of aangepast moesten worden. Gedurende de pilot is steeds rekening gehouden met de maatregelen en gezocht naar haalbare alternatieven die zo dicht mogelijk aansloten bij de oorspronkelijke opzet. Omdat bij een aantal activiteiten gekozen is voor een online variant is het bereik hiervan groter geworden dan alleen de provincie Noord-Brabant, het gebied waar de pilot zich aanvankelijk op zou richten. Omdat het niet mogelijk is bezoekers te herleiden tot hun woonplaats wordt bij de cijfers over bereik geen nader onderscheid gemaakt.

1.7 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van de interventiemix (de pilot). Hoofdstuk 2 beschrijft het verrichte vooronderzoek en de daaruit voortgekomen wetenschappelijke onderbouwing van de interventiemix. In hoofdstuk 3 worden de onderdelen van de interventiemix beschreven zoals uitgevoerd tijdens de Dutch Design Week in oktober 2019, en de 'Bijtende Bende' campagne van november 2020. Hoofdstuk 4 omschrijft de resultaten van de activiteiten in termen van effect (voor zover te meten) en bereik. Tot slot beschrijft hoofdstuk 5 de conclusies over de mate waarin een boodschap over milieuschade als gevolg van drugsafval kansrijk lijkt als insteek bij drugspreventie onder jongvolwassenen.

2 Onderbouwing

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het vragenlijstonderzoek en het literatuuronderzoek beschreven die gebruikt zijn als onderbouwing van het 'Logic Model of Change' en de inhoud van de interventiemix.

2.1 Vooronderzoek

2.1.1 Vragenlijstonderzoek

In de zomer van 2018 (voorafgaand aan de opdracht van het SBO) voerde het Trimbos-instituut een online vragenlijstonderzoek uit onder niet-gebruikers en gebruikers van uitgaansdrugs (n=734; leeftijd 18-35 jaar). Het doel was een beeld te krijgen van het (eventuele) belang dat deze groepen hechten aan verschillende criminaliteits- en milieuaspecten gerelateerd aan illegale drugsproductie en -handel, en welke kennis hierover al bij hen aanwezig is.

De respondenten werden geworven uit een bestaand proefpersonenbestand van het Trimbos-instituut van 4.905 jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 15 tot en met 35 jaar die weleens een feest, festival, club of discotheek hebben bezocht in het afgelopen jaar. Respondenten in dit proefpersonenbestand werden eerder online geworven voor het Grote Uitgaansonderzoek 2016 via social media-kanalen zoals Facebook, waar uitgaanders zich veelal informeren over uitgaan en feesten (Monshouwer, Van der Pol, Drost, & Van Laar, 2016). Daarnaast werd een aanvullende campagne uitgezet vanuit de Facebook-pagina 'Drugs en Uitgaan', een pagina van het Trimbos-instituut met informatie over drugs en uitgaan gericht op mensen die interesse hebben om drugs te gaan gebruiken en die al gebruiken.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 23,2 jaar, en er namen ongeveer evenveel vrouwen als mannen deel aan het onderzoek. Hieronder de belangrijkste en voor dit project meest relevante bevindingen:

- Respondenten waren het meest bekend met het gegeven dat er in Nederland veel (synthetische) drugsproductie plaatsvindt, en waren het minst bekend met milieuschade die samenhangt met illegale drugsproductie en -handel;
- Respondenten die nog nooit 'harddrugs' hadden gebruikt vonden de criminaliteit en milieuschade over het algemeen significant ernstiger en achtten gebruikers meer medeverantwoordelijk dan respondenten die wel ooit (een) 'harddrug'(s) hadden gebruikt;
- Een eventuele campagne over milieuschade werd door de respondenten interessanter gevonden als insteek dan het onderwerp criminaliteit.

Het gehele onderzoek is tevens gepubliceerd in het Cahiers Politiestudies ([Goossens, De Kort & Van Gelder, 2019](#)).

Op basis van bovenstaande resultaten is de keuze gemaakt de pilot in de eerste plaats te richten op *niet-gebruikers*: zij vinden problematiek omtrent illegale productie en handel het meest ernstig, en vinden gebruikers meer medeverantwoordelijk voor zulke problematiek. Kansrijker lijkt het dus om 'gedragsbestendiging' (namelijk niet-gebruik) te bevorderen onder deze doelgroep, die ontvankelijker lijkt voor de boodschap, dan huidige gebruikers te proberen te bewegen gebruik te stoppen of minderen. Respondenten vonden tevens binnenlandse problematiek relevanter ten opzichte van buitenlandse problematiek, en milieuschade relevanter ten opzichte van criminaliteit. De pilot richtte zich daarom op milieuschade door dumping en lozing van drugsafval als gevolg van illegale productie van synthetische drugs in Nederland.

2.1.2 Literatuuronderzoek

Als vervolg op bovengenoemd vragenlijstonderzoek is literatuuronderzoek verricht naar gedragsverandering ten aanzien van de (intentie tot) drugsgebruik in relatie tot criminaliteit en/of milieuschade die samenhangen met illegale drugsproductie en -handel. Hieronder worden de werkwijze en belangrijkste bevindingen beschreven.

In januari 2019 is een eerste search gedaan naar wetenschappelijke artikelen gepubliceerd tussen 2000 en 2019 via de literatuurdatabase PsycINFO en via Google Scholar. Er is gezocht met Engels- en Nederlandstalige zoekwoorden gerelateerd aan drugsgebruik, drugshandel, drugscriminaliteit en drugspreventie. Omdat er geen literatuur over (intentie tot) drugsgebruik in relatie tot criminaliteit en/of milieuschade bleek te bestaan, is gekeken naar relevante wetenschappelijke literatuur met betrekking tot het eten van vlees. Ook bij vleesconsumptie gaat het immers om een verband tussen individuele keuzes met betrekking tot aankoop en consumptie van een product en (bewustwording van de) negatieve (milieu)impact die gepaard gaat met de productie hiervan. In februari 2019 is een tweede search uitgevoerd, ditmaal met zoektermen gerelateerd aan vleesconsumptie en gedragsverandering. Deze search leverde 18 relevante studies op, waarop de theoretische onderbouwing voor de pilotaanpak kon worden gebaseerd.

Zo vonden Anderson en Barrett (2016) in hun onderzoek naar overtuigingen (beliefs) met betrekking tot de productie van vlees dat de koppeling van een negatief affect ('vleesproductie gaat gepaard gaat met dierenleed') invloed heeft op de ervaring én het gedrag 'vlees eten'. Vainio, Irz en Hartikainen (2018) vonden dat alleen het krijgen van informatie over milieuschade als gevolg van productie van vlees al effect heeft op intenties. Dit is echter zeer afhankelijk van iemands bestaande overtuigingen: mensen met een meer ambivalente houding kunnen waarschijnlijk beter tot verandering aangezet worden.

Bastian en Loughan (2017) beschrijven in hun onderzoek de 'Meat Paradox' het morele conflict dat ontstaat als gevolg van het uitvoeren van bepaald 'hedonistisch gedrag' met positieve individuele consequenties in combinatie met het bewustzijn van de (indirecte) negatieve consequenties van dit gedrag. Dit fenomeen wordt in de sociale psychologie beschreven als cognitieve dissonantie (Festinger, 1957): wanneer je merkt dat je attitude niet met je gedrag overeenkomt, kan dit een innerlijk conflict veroorzaken. Volgens Bastian en Loughan kunnen '*dissonance triggers*' dit conflict oproepen en hiermee bijdragen aan gedragsverandering.

Herhaaldelijk ervaren ongemak zorgt ervoor dat iemand een 'oplossing' voor het 'conflict' zal willen vinden en daarom sneller gedrag aan zal passen.

Op basis van deze literatuur is ervoor gekozen om via een interventie in te spelen op de 'oplossing voor een conflict' door kennis, argumenten en vaardigheden aan te reiken om het gewenste gedrag te bevorderen. Hierbij gaat in dit geval om het conflict tussen enerzijds het waarde hechten aan milieuvriendelijk consumeren en een gezond milieu in het algemeen, en anderzijds het (overwegen van) gebruik van synthetische drugs.

Context Nederlands drugsbeleid: stigmatisering gebruikers voorkomen

Bij het stellen van de vraag of gebruikers van synthetische drugs zich medeverantwoordelijk voelen voor criminaliteit en milieuschade die samenhangen met de productie van en handel in deze drugs is het belangrijk ook de context van het Nederlandse drugsbeleid in ogenschouw te nemen. Het drugsbeleid is gericht op het beheersbaar maken van problematiek rondom het gebruik van drugs door een combinatie van justitieel beleid en volksgezondheidsbeleid, waarbij de nadruk ligt op het voorkomen van stigmatisering en marginalisering plus het voorkomen van sociale en gezondheidsschade (Van Laar & Van Ooyen-Houben, 2009).

Het adresseren van medeverantwoordelijkheid van gebruikers kan als stigmatiserend en criminaliserend worden opgevat. Hierdoor kunnen gebruikers afwijzend komen te staan tegenover de afzender en minder open staan voor boodschappen gericht op het beperken van gezondheidsschade (Thompson & Kumar, 2011). Het is daarom belangrijk om een positieve insteek aan te houden (zonder 'wijzend vingertje').

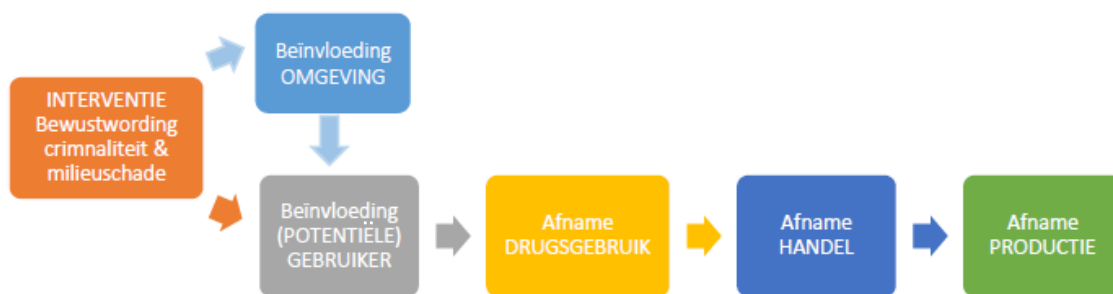
Een andere mogelijke tegenreactie is dat gebruikers juist de nadruk zullen leggen op de illegale status van synthetische drugs en de buitenlandse vraag naar synthetische drugs als oorzaak van de problemen op het gebied van criminaliteit en milieu. Het legaliseren van deze drugs zou dan de oplossing zijn. Legalisering en het beïnvloeden van de vraag naar drugs uit het buitenland is echter complex (en kan ook gepaard gaan met andere ongewenste effecten) en valt buiten de scope van deze pilot.

2.2 Logic Model of Change

Bij het ontwikkelen van een effectieve interventie volgens de Intervention Mapping methode hoort het ontwerpen van een zogenoemd Logic Model of Change (Bartholomew et al., 2016). Dit is een gedetailleerde uitwerking van de rationale achter een interventie (de onderbouwing van wat je wilt beïnvloeden en hoe je dit denkt te beïnvloeden).

De initiële rationale achter deze pilot, mede gebaseerd op het voorafgaande onderzoek, was als volgt:

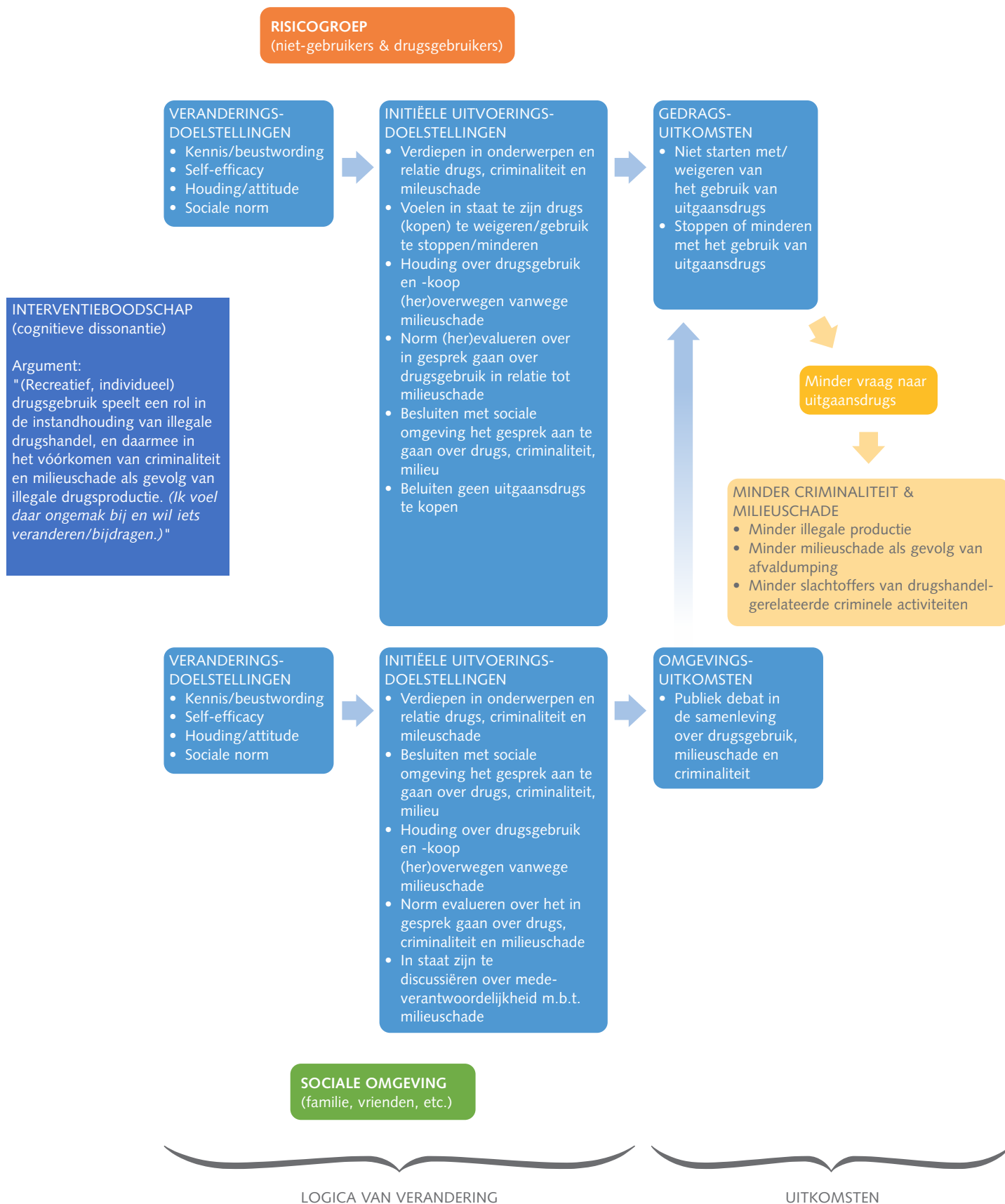
Figuur 1. Oorspronkelijke rationale achter de pilot

Volgens deze rationale kan meer bewustwording over criminaliteit en milieuschade leiden tot een gesprek onder potentiële gebruikers van synthetische drugs en hun sociale omgeving. Dit kan leiden tot een heroverweging van de attitude ten opzichte van het gebruik van deze drugs (met als argument het voorkomen van criminaliteit en/of milieuschade). Wanneer gebruik hierdoor voorkomt, kan dit uiteindelijk bijdragen aan een afname in productie en de daarmee gepaard gaande criminaliteit en/of milieuschade.

Deze laatste twee uitkomsten zijn uiteraard afhankelijk van uiteenlopende factoren zoals de vraag naar synthetische drugs vanuit het buitenland. Deze factoren worden hier buiten beschouwing gelaten en er wordt gefocust op de mogelijkheden om de bewustwording van de potentiële gebruiker en diens omgeving te beïnvloeden. Dit is nader uitgewerkt in het Logic Model of Change in figuur 2 op de volgende pagina.

Figuur 2. Logic Model of Change o.b.v. Intervention Mapping (Bartholomew et al., 2016)

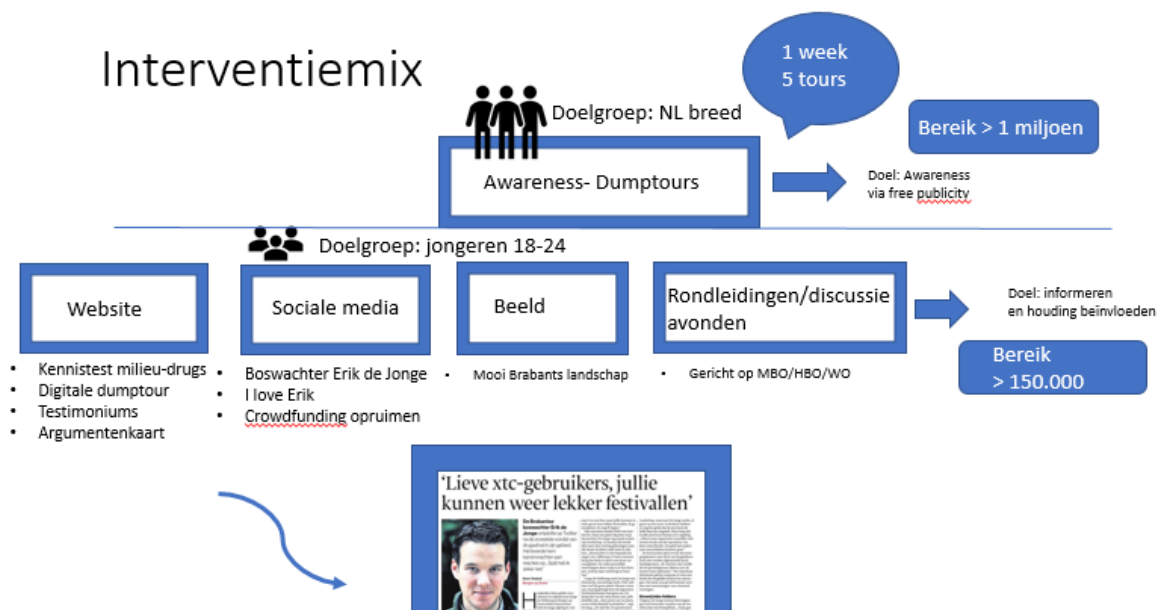

Het Logic Model of Change laat zien hoe een interventieboodschap die bijdraagt aan cognitieve dissonantie ('recreatief drugsgebruik hangt samen met illegale drugsproductie en -handel en daarmee met de samenhangende criminaliteit en milieuschade') kan bijdragen aan veranderingsdoelstellingen, uitvoeringsdoelstellingen en gedragssuitkomsten bij de (potentiële) gebruikers van synthetische drugs en hun sociale omgeving. Uiteindelijk kan het milieuarargument onderdeel worden van de argumenten waarop men de attitude ten aanzien van drugsgebruik baseert / heroverweegt.

2.3 Interventiemix

Op basis van de uitkomsten van het vooronderzoek is ervoor gekozen een mix aan interventies in te zetten die gericht zijn op de doelgroep niet-gebruikende jongvolwassenen en hun sociale omgeving, met milieuschade als gevolg dumping en lozing van drugsafval in Nederland als thema. Het combineren van verschillende benaderingen en communicatiekanalen vergroot de kans op succes.

Figuur 3. Eerste voorstel interventiemix

3 Interventiemix Bijtende Bende

In dit hoofdstuk worden de uitgevoerde onderdelen van interventiemix 'Bijtende Bende' beschreven. De naam Bijtende Bende verwijst naar het zoutzuur in drugsafval (een bijtende stof) en 'bende' naar de vervuiling van het milieu. Het woord 'bende' is ook van toepassing op groepen die zich bezighouden de drugsproductie en -handel in het algemeen. De ondertitel 'Milieuschade door drugsafval' maakt hierbij duidelijk om welk probleem het gaat. Een logo en bijbehorende huisstijl zorgen voor herkenbaarheid van de verschillende interventieonderdelen.

Figuur 4. Logo Bijtende Bende

Bij de interventiemix is een communicatieplan gemaakt met de volgende uitgangspunten:

- Een open gesprek waarin gebruikers van synthetische drugs niet direct worden aangesproken op hun medeverantwoordelijkheid, maar waar het samen onderzoeken centraal staat;
- Een nieuwe, onverwachte benadering die de focus verlegt van het individuele naar het gemeenschappelijke belang, en;
- Het niet gebruiken van synthetische drugs presenteren als een nieuwe manier om je steentje bij te dragen aan een beter milieu.

Ook bevatte het communicatieplan een overzicht van de planning, de doelgroepen, het bereik en een content kalender voor de sociale media. Dit communicatieplan is steeds bijgewerkt en met alle betrokken partijen gedeeld om te zorgen voor eenheid in de 'tone of voice'.

De interventiemix kreeg, afgezien van de in paragraaf 3.1 beschreven Immersive Room, door de coronamaatregelen uiteindelijk de vorm van een grotendeels online campagne. Hieronder wordt van elk onderdeel de inhoud omschreven, alsmede de functie van het onderdeel binnen het Logic Model of Change (zie paragraaf 2.2).

3.1 Immersive Room

Op verzoek van het SBO leverde het Trimbos-instituut in het najaar van 2019 een bijdrage aan de 'Embassy of Safety' op de Dutch Design Week 2019. In samenwerking met Behavioral Designers en TinQwise Immersive is een zogenaamde Immersive Room ontwikkeld, een interactieve 3D-ervaring waarin bezoekers ontdekken hoe milieuschade door drugsafval samenhangt met het kopen van synthetische drugs. Bezoekers bevinden zich in een fysieke 'box' waarin een 3D-video wordt getoond en men de wanden kan aanraken om meer informatie te krijgen. Getoonde scènes worden hierbij bewust in omgekeerde volgorde getoond: het verhaal begint bij een drugsafvaldump in het bos, vervolgens is te zien hoe de drugs geproduceerd worden in een illegaal lab, en tot slot volgt een scène over vrienden die drugs kopen. Bezoekers gaan op zoek naar aanwijzingen in de verschillende scènes en horen en lezen vervolgens informatie over milieuschade door drugsafval en de kosten die hiermee gepaard gaan. Op de 'Embassy of Safety' was een host aanwezig die voorbijgangers uitnodigde de Immersive Room te bezoeken en die met bezoekers het gesprek aanging over milieuschade door drugsafval. Bezoekers werden ook gevraagd een korte online vragenlijst in te vullen over de Immersive Room. De uitkomsten hiervan worden beschreven in paragraaf 4.1.

Figuur 5. Bezoeker Immersive Room op de DDW 2019

De Immersive Room is oorspronkelijk ontwikkeld als statische opbouw voor evenementen zoals de Dutch Design Week of festivals. Gedurende de pilot is ook een mobiele variant ontwikkeld in de vorm van een truck die flexibel op locatie ingezet kan worden. De Immersive Room wordt standaard ingezet met een host die voorbijgangers uitnodigt de Immersive Room te bezoeken en na afloop van de ervaring het gesprek aangaat met bezoekers om de bewustwording van milieuschade door drugsafval verder te vergroten en de impact te evalueren.

Functie van de Immersive Room in de interventiemix

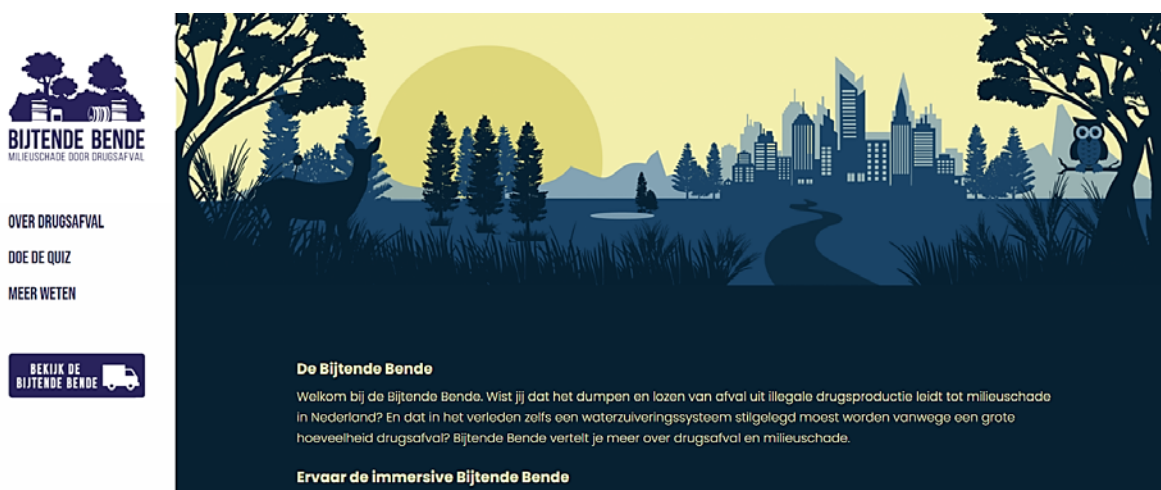
De Immersive Room Bijtende Bende beïnvloedt de determinant bewustwording bij bezoekers door het verstrekken van informatie over milieuschade door drugsafval. De interactieve ervaring draagt eraan bij dat bezoekers zich ook bewust worden van hun eigen kennis.

De inzet van een host beïnvloedt de determinanten attitude en eigen-effectiviteit omdat bezoekers gevraagd wordt naar hun eigen mening en zij hierbij 'oefenen' met het verwoorden van hun mening en zich bewuster worden van hun attitude.

3.2 Informatieve website

In samenwerking met TinQwise Immersive is de website www.bijtendebende.nl ontwikkeld. De website is bedoeld voor mensen die door andere onderdelen uit de interventiemix (zoals een bezoek aan de Immersive Room) nieuwsgierig zijn geworden naar milieuschade door drugsafval. De website bevat onder meer verwijzingen naar journalistieke en wetenschappelijke artikelen, video's en podcasts over dit onderwerp. Via een kennisquiz ('Vogel uit op welk dier jij lijkt') testen bezoekers spelenderwijs hun kennis en krijgen zij meer informatie over drugsafval én over de Brabantse natuur. Ook is de Immersive Room via de website online te bekijken. Tevens wordt verwezen naar een pagina van de provincie Noord-Brabant over wat te doen bij het vinden van drugsafval of vermoedens van een drugslab. Gedurende de campagne werden de bezoekers van de website geïnformeerd over de verschillende activiteiten binnen de pilot.

Figuur 6. Startpagina website Bijtende Bende

Functie van de website binnen de interventiemix

De website geeft informatie over de verschillende onderdelen van de campagne en zorgt hiermee voor de verbinding in de interventiemix. Ook beïnvloedt de website de determinant kennis/bewustwording van de bezoekers door het verstrekken van informatie en het aanbieden van een kennisquiz. Ook de attitude wordt beïnvloed via de kennisquiz, doordat men door de uitslag van de quiz inzicht krijgt in de eigen attitude ten opzichte van de problematiek en deze eventueel kan heroverwegen naar aanleiding van de opgedane kennis.

3.3 Artikel en zelftest De Speld

Om extra bereik te genereren voor de online campagne is samenwerking gezocht met satirisch mediaplatform De Speld. De Speld is een populair medium onder de leeftijdsdoelgroep van 18-25 jaar. De Speld heeft op 11 november een activatie (de 'Smoesjesgenerator') en op 18 november een artikel 'Hert niet enthousiast over XTC-trip' (zie afbeeldingen op volgende bladzijde) gepubliceerd rond het thema milieuschade door drugsafval.

Functie van de bijdragen van De Speld binnen de interventiemix

De bijdragen van De Speld bereiken een groot publiek onder jongvolwassenen en vragen op humoristische wijze aandacht voor milieuschade door drugsafval. Door de Smoesjesgenerator en het artikel worden de sociale norm en eigen-effectiviteit van de lezers beïnvloed. Zij worden geprikkeld na te denken over hun eigen argumenten om al dan niet drugs te gebruiken en aangemoedigd deel te nemen aan de livestream en/of de website te bezoeken.

Figuur 7. Activatie 'De smoesjesgenerator' op De Speld

DE SPELD

Categorieën Zoeken

De smoesjesgenerator! Genereer hier een excuus om dit weekend drugs te gebruiken ondanks al het drugsafval

In samenwerking met

Figuur 8. Artikel 'Hert niet enthousiast over XTC-trip' op De Speld

Hert niet enthousiast over xtc-trip

In samenwerking met Trimbos instituut

Hert Guus (3) is niet te spreken over zijn 6 uur durende xtc-trip van gisteravond. Voor de zoveelste keer deze maand dacht Guus een poel met water gevonden te hebben, maar het bleek wéér te gaan om een lekkend vat xtc.

“Ik dacht meteen fack: iemand heeft weer drugs in m'n beekje gedaan”, zegt bok Guus chagrijnig. “Maar toen kon ik al niet meer terug. Moest wachten tot de kick insloeg om vervolgens zes uur te balen dat er niemand was om te knuffelen.”

“Genoeg water blijven drinken, dacht ik nog. Maar ja, daar werd het alleen maar erger van”, vervolgt Guus. “Al met al was het echt een kutavond. Zeker als je bedenkt dat ik nu weer drie dagen brak ben. Zie nu al op tegen dinsdag.”

Wist je dat bij het maken van 1 kilo synthetische drugs 18 kilo afval wordt geproduceerd? Dit veroorzaakt grote milieuschade. Bij [Bijtende Bende van het Trimbos-instituut](#) leer je hier meer over.

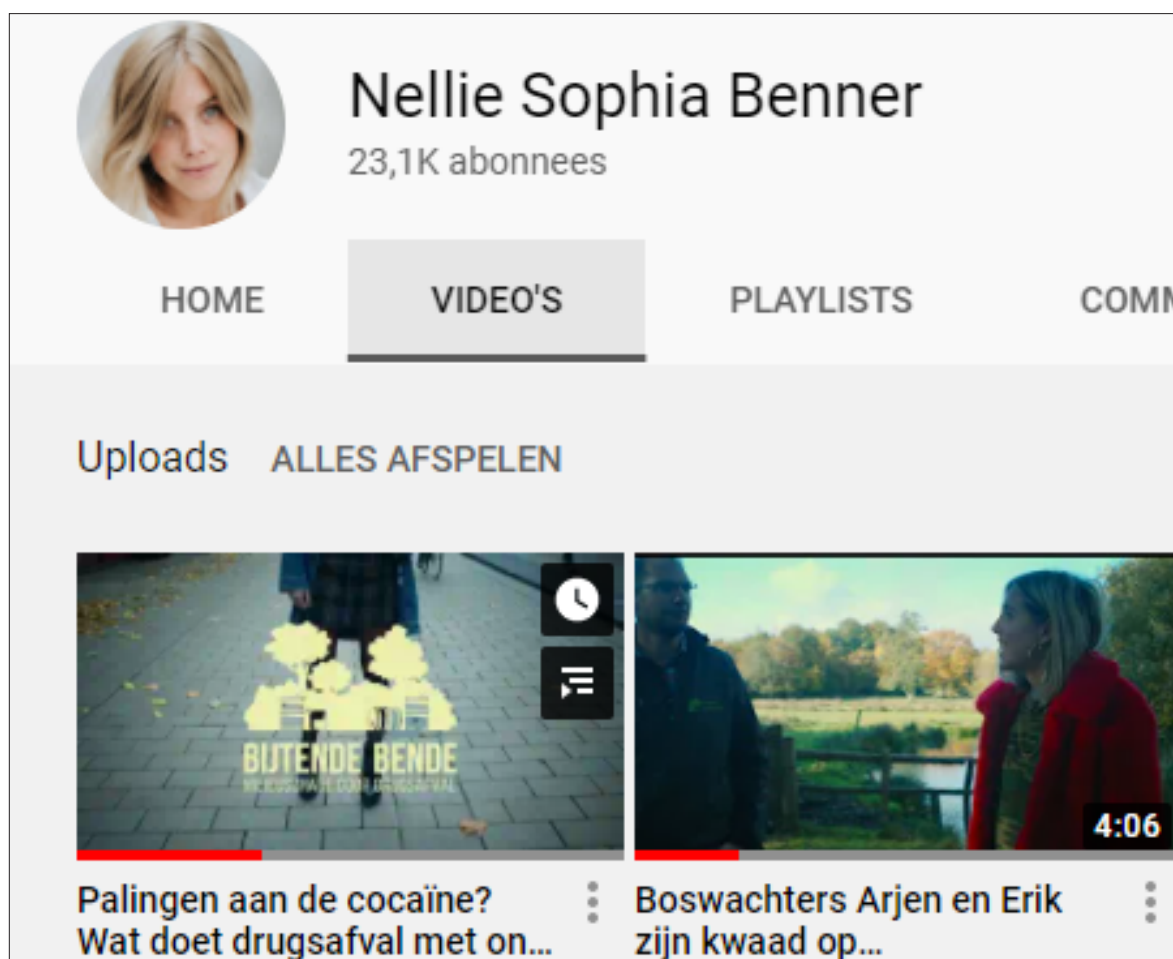
3.4 Video's met natuurbeheerders en studenten

Er zijn twee video's opgenomen waarin presentator Nellie Benner (voormalig presentatrice van het BNNVARA programma 'Drugslab') in gesprek gaat met verschillende betrokkenen op het gebied van natuurbeheer (boswachters Erik de Jonge en Arjen Simons van Brabants Landschap) en waterkwaliteit (Thomas ter Laak van KWR Waterinstituut en Jan van de Graaf van Waterschap De Dommel). Ook ging Nellie Benner in gesprek met studenten over drugs en drugsafvalproblematiek en wat dit voor hen betekent.

De filmpjes zijn opgenomen op een terrein van Brabants Landschap in de nabijheid van een waterzuiveringsinstallatie. De video's '*Boswachters Arjen en Erik zijn kwaad op drugscriminelen die hun drugsafval lozen!*' (12 november 2020) en '*Palingen aan de coke? Wat doet drugsafval met ons watersysteem?*' (21 november 2020) zijn, voorzien van een introductie door Nellie Benner, geplaatst op haar YouTube-kanaal. Via het Instagram-account van Nellie Benner zijn de filmpjes via Instagram-stories¹ aangejaagd. Daarnaast zijn de filmpjes aangejaagd via WeDigital in de social media campagne, en zijn ze in nieuwsberichten geplaatst op de Bijtende Bende-website.

1 Zie bijlage 2.

Figuur 9. Impressie video-items YouTube-kanaal Nellie Benner

Functie van de video's binnen de interventiemix

Via de video's worden de sociale norm en eigen-effectiviteit van de kijkers beïnvloed. Kijkers worden meegenomen in het perspectief van bos- en waterbeheer en kunnen zich spiegelen aan de reacties van de studenten die in beeld komen. Ook worden zij aangemoedigd deel te nemen aan de livestream en/of de website te bezoeken.

3.5 Livestream met paneldiscussie

In samenwerking met Studium Generale (SG; organisator van lezingen, discussies, cursussen en podiumprogramma's voor studenten op het gebied van wetenschap, kunst en cultuur) van de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) is een livestream georganiseerd. Hierbij is gekozen voor studenten als doelgroep omdat zij tot de leeftijdsgroep van jongvolwassenen horen en goed te bereiken zijn via hogescholen en universiteiten. De livestream werd uitgezonden via het YouTube-kanaal van SG TU/e en gepresenteerd door Nellie Benner (voormalig presentatrice BNNVARA 'Drugslab'). Nellie Benner kondigde de livestream aan via *stories* op haar Instagram-account voor een groot bereik onder de doelgroep.

Tijdens de livestream ging Nellie Benner in gesprek met drie experts: onderzoeksjournalist Bram Endedijk (schrijft onder meer over drugshandel in Brabant), milieucriminoloog Lieselot Bisschop (Erasmus Universiteit Rotterdam) en Alex van Dongen (preventiewerker bij verslavingszorginstelling Novadic-Kentron in Noord-Brabant). Deze experts deelden hun inzichten met betrekking tot drugsafvaldumping en -lozing als milieucriminaliteit, drugsafval in de context van de Brabantse synthetische drugsmarkt, de rol van het gebruik van synthetisch drugs in relatie tot deze problematiek en de implicaties van een boodschap over milieuschade op drugspreventieactiviteiten. Gedurende de livestream werden ook clipjes uit eerder opgenomen video-items (zie paragraaf 3.4) vertoond en werden vragen en stellingen voorgelegd aan het (online) publiek. Tevens kon het publiek via de chat live vragen stellen. Tot slot werd tijdens de livestream gebruik gemaakt van Mentimeter om een kleine voor- en nameting te doen van de kennis en attitude van het publiek.

Figuur 10. Impressie livestream met SG TU/e en Nellie Benner

Functie van de livestream binnen de interventiemix

Via de livestream worden de sociale norm en eigen-effectiviteit van de deelnemers beïnvloed. De doelgroep krijgt nieuwe kennis via de experts, leert verschillende standpunten kennen vanuit verschillende invalshoeken, en wordt aangemoedigd onderling in gesprek te gaan. Tevens maakt de doelgroep kennis met bepaalde argumenten, en leert zij deze zelf in te zetten in gesprekken over milieuschade door drugsafval.

3.6 Audiotour

In samenwerking met de VVV Noordoost-Brabant is een audiotour ontwikkeld waarin deelnemers al wandelend door de Brabantse natuur geïnformeerd worden over milieuschade door drugsafval. Bij de audiotour is een wandelknooppuntenroute uitgezet op een terrein waar in het verleden daadwerkelijk dumpingen en lozingen van drugsafval hebben plaatsgevonden. De nabijheid van de rioolwaterzuivering spreekt tevens tot de verbeelding als het gaat om de maatschappelijke kosten die gepaard gaan met het opruimen van drugsafval. Waterschap de Dommel en Brabants Landschap hebben bijgedragen door inhoudelijke informatie te delen en Brabants Landschap droeg bij aan het informatiebord bij het startpunt en de bewegwijzering. De nabijgelegen horeca heeft in samenwerking met de VVV een toeristisch arrangement ontwikkeld bestaande uit een warme drank en een verrassingspakket voor de deelnemers (potje 'zoutzure' snoepjes, een kaart met bloemenzaadjes en de eerder door de Taskforce ontwikkelde geurkaart die helpt om de geur van een XTC-lab te herkennen). Het gehele arrangement werd vanaf 24 november 2020 beschreven en aangeboden op de [Brabantse Avonturen website](#) en vergezeld van social media-advertising door de VVV.

Figuur 11. Informatiebord startpunt audiotour **Figuur 12. Kaart voor deelnemers audiotour**

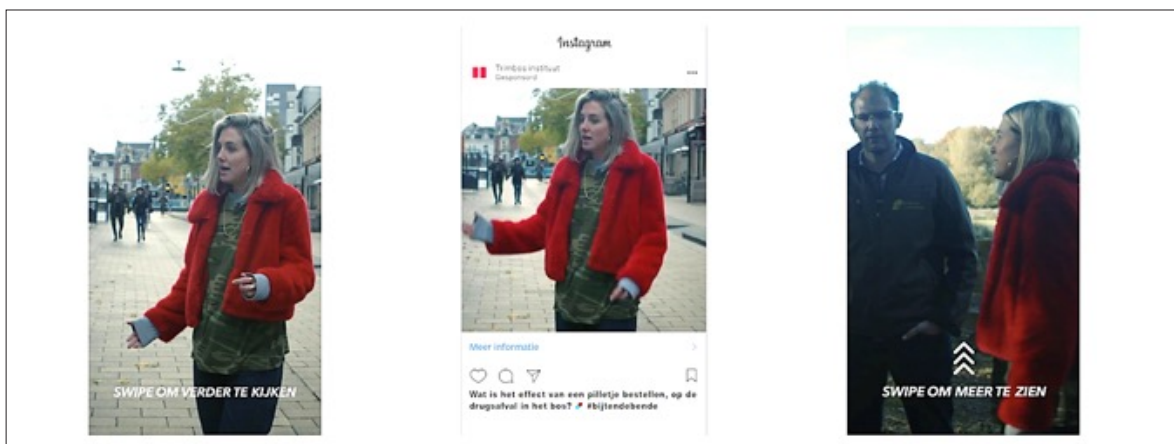
Functie van de audiotour binnen de interventiemix

De audiotour met de VVV en Brabants Landschap als afzender trekt media-aandacht en leidt tot free publicity. Via deze media-aandacht kan weer verwezen worden naar andere onderdelen van de interventiemix. De audiotour beïnvloedt eveneens de determinant kennis van de deelnemers.

3.7 WeDigital

In samenwerking met social media bureau WeDigital is een online campagne opgezet waarbij verschillende elementen uit de interventiemix werden ingezet. Doel was om jongvolwassenen (18-25 jaar) te bereiken met de thematiek 'milieuschade door drugsafval' en hen toe te leiden naar onder meer de video-items (zie paragraaf 3.4) en de livestream (zie paragraaf 3.5). Hierbij is gebruik gemaakt van korte video-teasers afgeleid van de video-items met Nellie Benner. De teasers zijn ingezet op de sociale mediakanalen waar jongeren en jongvolwassenen momenteel het meest actief zijn: Instagram en Snapchat. De campagne heeft ruim twee weken gelopen op beide kanalen (11 november t/m 26 november).

Figuur 13. Voorbeelden posts social media via WeDigital

Functie van de inzet van WeDigital binnen de interventiemix

De inzet van WeDigital vergroot het bereik onder jongvolwassenen door het creëren van passende content en het monitoren en optimaliseren van het bereik van de verschillende posts vanuit de hierboven genoemde activiteiten.

4 Resultaten van de pilot

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de verschillende onderdelen uit de interventiemix beschreven in termen van bereik en effect (waar mogelijk).

4.1 Immersive Room

De Immersive Room Bijtende Bende ontving op de Dutch Design Week bijna 1000 bezoekers. 165 bezoekers vulden de evaluatie-survey² in: de Immersive Room kreeg gemiddeld het rapportcijfer 7,9. In tabel 1 en 2 zijn de resultaten te zien, uitgesplitst naar leeftijdscategorie van de 'hoofddoelgroep' van deze pilot, namelijk 18- tot 25-jarigen.

Tabel 1. Beoordeling Immersive Room Bijtende Bende door jongvolwassenen

Uitsplitsing leeftijdsdoelgroep 18 t/m 25	deelnemers evaluatie	percentages	man/vrouw verschillen
aantal	n=48	29% van totaal	-
man / vrouw	17 mannen 31 vrouwen	35,4% man 64,6% vrouw	-
gemiddelde leeftijd	22,1 jaar	(range: 18-25)	vrouw: 22,4 jaar man: 21,7 jaar
beoordeling Bijtende Bende	rapportcijfer 7,8	100% 'voldoende' (cijfer 6 of hoger)	vrouw: 7,9 man: 7,5

² Zie bijlage 1.

Tabel 2. Beoordeling stellingen na bezoek Immersive Room Bijtende Bende door jongvolwassenen

Uitsplitsing leeftijdsdoelgroep 18 t/m 25 jaar	Gemiddeld cijfer (Likertschaal 1-5; 5 = helemaal eens)	man/vrouw verschillen
<i>Mijn bezoek aan de Bijtende Bende was een interessante ervaring.</i>	4,2	vrouw: 4,3 man: 4,1
<i>De inhoud van Bijtende Bende was voor mij duidelijk.</i>	4,6	vrouw: 4,6 man: 4,5
<i>Milieuschade als gevolg van dumpen en lozen van drugsafval is een ernstig probleem.</i>	4,8	geen verschil
<i>Mijn bezoek aan Bijtende Bende heeft invloed gehad op mijn mening over de ernst van de problematiek van drugsafval.</i>	3,6	vrouw: 3,9 man: 3,2
<i>Naar aanleiding van mijn bezoek aan Bijtende Bende ga ik met anderen in gesprek over milieuschade door drugsafval.</i>	3,6	vrouw: 3,6 man: 3,5

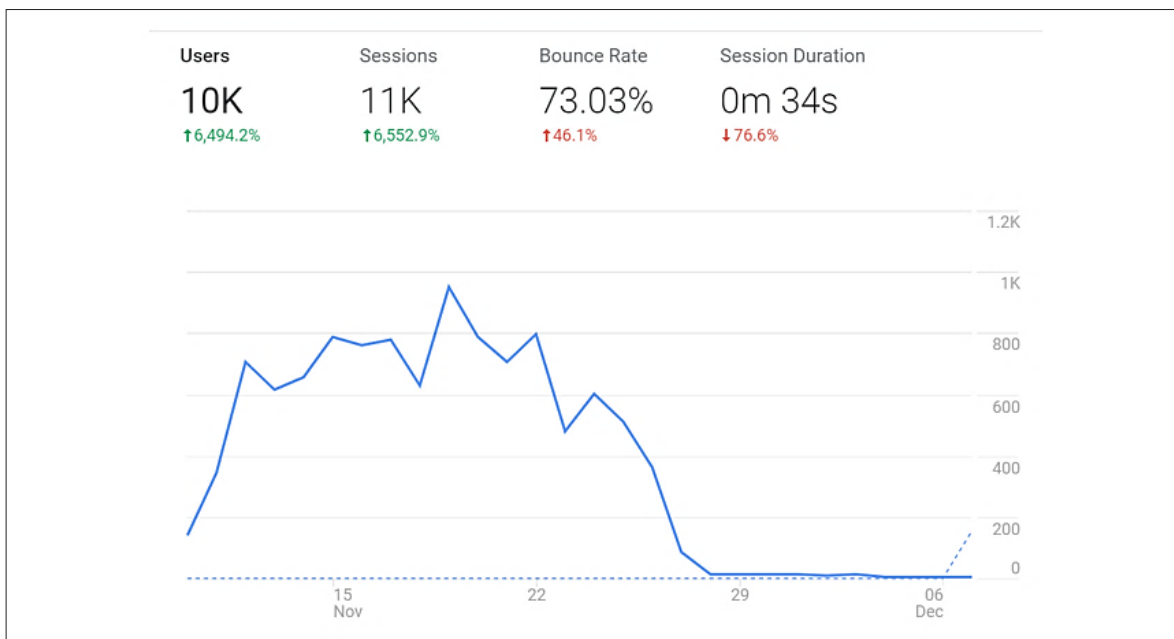
Een videocompilatie van Bijtende Bende op DDW2019 is [hier](#) te zien. Tijdens de bijbehorende presentatie op de DDW over Bijtende Bende en het achterliggende project waren zo'n 25 mensen aanwezig.

4.2 Informatieve website

Gedurende de online Bijtende Bende campagne (drie weken in november 2020) hebben zo'n 10.000 unieke bezoekers www.bijtendebende.nl bezocht. De meeste bezoekers bleven echter kort op de website. Dit is voor een deel te verklaren vanuit het gegeven dat er op de website met name naar externe bronnen (artikelen, video's, podcasts, de Immersive Room) wordt verwezen. De quiz werd 1207 keer bekeken en 543 keer uitgespeeld. Zoals eerder aangegeven was de website vooral bedoeld om achtergrondinformatie over de campagne en over milieuschade door drugsafval te bieden aan mensen die nieuwsgierig geworden waren door de overige campagne-activiteiten.

Naar aanleiding van de website en bijbehorende activiteiten zijn twee e-mails bij het Trimbos-instituut binnengekomen waarin kritisch werd gereageerd op de campagne met als argument dat het niet terecht is om gebruikers verantwoordelijk te maken voor milieuschade door drugsafval omdat drugsafvalproblematiek te maken heeft met illegale status van synthetische drugs (waardoor het niet mogelijk is het afval legaal te laten verwerken).

Figuur 14. Bezoekersaantallen website Bijtende Bende gedurende campagne

4.3 Artikel en zelftest De Speld

De inzet van de Speld bereikte bijna 800.000 mensen. De Smoesjesgenerator was hiermee één van de best presterende activiteiten van de Speld in 2020.

Tabel 3. Bereik activatie 'Smoesjesgenerator' en artikel 'Guus het Hert' op De Speld

www.speld.nl	Pagina weergaven	Unieke weergaven	Gemiddelde tijd op webpagina	Uitgespeeld
Smoesjesgenerator	18.638	16.308	00:02:01	13.872
Guus het Hert	18.998	14.709	00:00:40	n.v.t.
Totaal / gemiddeld	37.636	31.017	00:01:21	-

4.4 Video's met natuurbeheerders en studenten

De video's zijn samen ruim 4.500 keer bekeken (peildatum 2 februari 2021), waarvan het filmpje over waterzuivering iets vaker dan het filmpje met de boswachters. Via YouTube werden voornamelijk Engelstalige reacties geplaatst van mensen die Nellie Benner waarschijnlijk kennen van het programma Drugslab en om ondertiteling vroegen. Drie reacties (waarvan twee door hetzelfde account) benoemden legalisering/regulering als oplossing voor de aangekaarte problematiek. Tot slot ging één reactie in op vermeende positieve effecten van MDMA bij octopussen ("drugs in de natuur zijn dus niet altijd slecht").

4.5 Livestream met paneldiscussie

De livestream werd live door 137 personen bekeken, en is (via terugkijken op YouTube) in totaal 668 keer bekeken (peildatum 2 februari 2021). In vergelijking met andere livestreams van Studium Generale TU/e van dit jaar is dit een goed bereik: andere livestreams uitgezonden door SG TU/e in het najaar van 2020 werden gemiddeld 512 keer bekeken. Gedurende de livestream werden via de chat vragen gesteld door het publiek. De meeste vragen waren inhoudelijk, waarvan deels kritisch op het onderwerp of de insteek. Hieronder enkele voorbeelden van gestelde vragen:

*"Is de verantwoordelijkheid van drugsgebruikers ook niet op een bepaalde manier te vergelijken met het gebruik van een auto?
Auto's stoten ook veel afval uit, maar dan in de lucht."*

"Is de vraag wel reëel of de gebruiker schuldig is in Nederland? Is het probleem niet dat Nederland één van de grootste exporteurs wereldwijd is voor iets als XTC?"

"Zou je middelengebruikers niet meer richting plantaardige drugs zoals wiet, paddo's of opium pushen door te vertellen wat voor effect synthetische drugs hebben op het milieu?"

In de livestream is gebruik gemaakt van Mentimeter³ om het publiek vragen te stellen over hun kennis, bewustwording en attitude in een korte voor- en nameting, en om enkele stellingen voor te leggen. Deze zijn steeds uitgevraagd op een schaal van 1 t/m 5: helemaal niet mee eens tot helemaal mee eens. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers was 24,5 jaar. Slechts 18 respondenten beantwoordden de vraag of zij zelf wel eens synthetische drugs zoals XTC of speed hadden gebruikt; van hen gaf 69% aan dit wel gedaan te hebben en 31% niet.

De overige vragen werden door meer respondenten beantwoord, al verschilde dit per vraag (minimaal 20 en maximaal 62 respondenten). Vijf stellingen zijn uitgevraagd in de voor- en nameting, en nog eens drie stellingen zijn eenmalig uitgevraagd tijdens de livestream. Hieruit zijn de volgende resultaten voortgekomen:

Tabel 4. Beoordeling stellingen in voor- en nameting via Mentimeter (schaal 1-5)

Stelling	N	Voormeting	Nameting
Ik vind het milieu en milieuvriendelijk consumeren belangrijk.	52	4,2	4,1
Ik vind dat er meer bewustwording over drugsafvalproblematiek moet komen.	62	3,9	3,9
Ik ben bekend met de gevolgen van drugsafval voor het milieu.	50	3,2	4,3
Ik zou milieuschade door drugsafval meenemen in mijn overweging drugs te gebruiken.	62	2,7	3,0
Ik vind drugsgebruikers medeverantwoordelijk voor drugsafvalproblematiek.	61	3,5	3,3
Door deze livestream ben ik anders gaan denken over drugsafvalproblematiek.	29	n.v.t.	3,1

Tabel 5. Beoordeling stellingen tijdens livestream via Mentimeter (eens/oneens)

Stelling	N	Eens	Oneens
Als gebruiker ben je medeverantwoordelijk voor drugscriminaliteit en drugsafval.	57	67%	26%
De aanpak van drugsafvalproblematiek moet zich volledig op producenten en niet op gebruikers richten.	20	60%	25%
Incidenteel gebruik van illegale drugs past prima in gezonde en verantwoorde leefstijl.	29	55%	31%

3 Zie bijlage 4.

De kennis over de gevolgen van drugsafval was na afloop van de livestream verbeterd met gemiddeld 1,1 punt op de 5-puntsschaal. Ook gaven deelnemers naderhand aan dat het iets waarschijnlijker was geworden dat ze drugsafval mee gaan nemen in de overweging drugs te gebruiken (stijging van 0,3 punt, bij de nameting neerkomend op gemiddeld 3 van 5). De deelnemers waren het echter in de nameting iets minder eens met de stelling dat gebruikers van synthetische drugs medeverantwoordelijk zijn voor drugsafvalproblematiek (min 0,2 punt gemiddeld), alhoewel het gemiddelde (3,3) nog wel meer neigde naar 'eens'. Een meerderheid van de deelnemers (67%) vond gebruikers wel medeverantwoordelijk voor drugsafvalproblematiek, en een iets kleinere groep vond dat de aanpak met name op de producenten in plaats van op gebruikers gericht moet worden (60%). Deelnemers waren na de livestream voornamelijk neutraal over de vraag in hoeverre zij anders zijn gaan denken over drugsafval. Omdat de meeste deelnemers niet steeds alle vragen hebben ingevuld, kunnen er geen valide uitspraken gedaan worden over bijvoorbeeld verschillen in beantwoording per sekse of gebruikers versus niet-gebruikers.

4.6 Audiotour

De sociale media advertenties van de VVV leverden in de eerste weken een bereik op van 6.767 potentieel geïnteresseerden en 130 unieke link-kliks (peildatum 9 december 2020). Ook leidden deze advertenties in dezelfde periode tot bezoek aan de pagina's van de VVV: Inspiratiepagina (84 keer), Audiotour (94 keer) en Deal (89 sessies). Vanwege aangescherpte coronamaatregelen en de sluiting van de horeca in november en december van 2020 moest de werving stilgezet worden en kon er uiteindelijk weinig gebruik gemaakt worden van het audiotour-arrangement. Wel heeft de 'drugsafvaldump-audiotour' geleid tot media-aandacht in het Brabants Dagblad (doordeweeks gemiddeld ongeveer 273.000 lezers via print) van 1 december 2020, wat *free publicity* voor het thema opleverde.

4.7 WeDigital

In totaal zijn via de advertenties 20.000 kliks gerealiseerd met een *clickrate* ruim boven de benchmark (0.52-0.22). Dat houdt in dat er op de advertenties van de Bijtende Bende bijna 2 keer vaker werd geklikt dan gemiddeld op advertenties. De advertenties zijn ruim 2,5 miljoen keer weergegeven.

Tabel 6. Bereik social media campagne via WeDigital

Aantallen	Weergaven	Bereik	Clicks
Instagram	912.239	421.497	4.718
Snapchat*	1.672.385	1.055.172	15.434
Totaal**	2.584.624	1.476.669	20.152

5 Conclusies

Doelstelling van deze pilot was het beantwoorden van de vraag of een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade kansrijk is als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen. In paragraaf 5.1 wordt deze onderzoeksvraag beantwoord waarna in paragraaf 5.2 aanbevelingen worden gedaan over de mogelijkheden om de thema's criminaliteit en/of milieuschade te gebruiken als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen.

5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf worden eerst de vier deelvragen beantwoord waarna vervolgens een antwoord wordt geformuleerd op de overkoepelende onderzoeksvraag.

Deelvraag 1: Hoe kan informatie over de criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel vertaald worden naar een aansprekende boodschap?

Om deze vraag te beantwoorden wordt gekeken naar de verschillende onderdelen van de interventiemix die in hoofdstuk 3 zijn beschreven. Allereerst is het belangrijk te benoemen dat er bewust gekozen is voor de insteek 'milieuschade' omdat uit het vragenlijstonderzoek bleek dat dit de doelgroep meer aan zou spreken. Het Logic Model of Change en de uitgangspunten van het communicatieplan zijn vervolgens gebruikt voor het ontwikkelen van uiteenlopende producten en activiteiten: een Immersive Room, een informatieve website, satirische artikelen, video's, een livestream met paneldiscussie en een audiotour. Het onderwerp milieuschade bleek zich hierbij steeds goed te lenen voor de verschillende bijdragen en activiteiten waarbij interactie en humor ervoor zorgden dat het gesprek open bleef en de keuze voor nieuwe samenwerkingspartners als De Speld en de VVV zorgden voor een onverwachte insteek. De samenwerkingspartners konden goed uit de voeten met de boodschap en uitgangspunten en dit steeds vertalen naar hun eigen stijl of doelgroep. Het blijkt dus goed mogelijk om informatie over milieuschade als gevolg van drugsafval te vertalen naar een aansprekende boodschap waarin de doelgroep interesse toont. Deze interesse werd ook duidelijk uit het bereik van de interventieonderdelen.

Deelvraag 2: Welke doelgroepen (kunnen) worden bereikt met deze boodschap?

Voor het beantwoorden van deze vraag is het belangrijk eerst te kijken naar De Speld en de sociale media campagne van WeDigital. Met een bereik van 800.000 personen, bestaande uit voornamelijk jongvolwassenen, is het gelukt om de boodschap onder de aandacht te brengen van de beoogde doelgroep. Het bereik was ruim vijf keer zo groot dan het vooraf verwachte bereik van 150.000 jongvolwassenen. Ook de livestream is goed bekeken (137 personen op de avond zelf, en 668 via terugkijken) en bereikte uiteindelijk meer dan twee keer zoveel personen dan mogelijk was geweest op voorgenomen gespreksavonden op locatie. Wel was

de leeftijd van de live kijkers bij de livestream (ontleend aan de Mentimeter) met gemiddeld 24,5 jaar relatief aan de hoge kant van de doelgroep van jongvolwassenen (18-25 jaar).

De video's met natuurbeheerders en studenten, ook aangejaagd door We Digital, zijn samen ruim 4500 keer bekeken, al is hiervan niet bekend tot welke doelgroep de kijkers behoorden. De *free publicity* via landelijke reguliere media bleef beperkt, mede omdat de (aangescherpte) coronamaatregelen de mogelijkheden voor de VVV om de audiotour te promoten en aan te bieden beperkte. Wel was er *free publicity* in de vorm van een artikel in het regionale Brabants Dagblad, al is de verwachting dat deze weinig door jongvolwassenen wordt gelezen, maar mogelijk wel door mensen in hun sociale omgeving.

De website beleefde met 10.000 bezoekers een duidelijke piek tijdens de campagne, maar het is niet bekend tot welke (leeftijds)doelgroep de bezoekers behoorden. Samenvattend kan gesteld worden dat met name de samenwerking met partijen die al een groot bereik hebben onder de doelgroep van jongvolwassenen, aangejaagd door een sociale media campagne, ervoor kunnen zorgen dat deze doelgroep goed bereikt kan worden met deze boodschap. Tevens is de sociale omgeving te bereiken door verschillende samenwerkingen en uitingskanalen.

Deelvraag 3: In hoeverre staan jongvolwassenen open voor een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade die samenhangen met illegale drugsproductie?

Zoals eerder aangegeven is er bewust gekozen voor het thema milieuschade als insteek. Deze deelvraag kan beantwoord worden door te kijken naar de inhoudelijke reacties op de verschillende onderdelen via reacties op sociale media, commentaren bij de video's en in de chat tijdens de livestream. Hieruit blijkt dat jongvolwassenen het thema interessant lijken te vinden, maar dat juist de deelnemers die actief reageren ook kritisch zijn. Zij vragen zich af of het terecht is dat gebruikers aangesproken worden op medeverantwoordelijkheid. Zij suggereren hierbij dat het probleem vooral bij producenten ligt en/of dat legalisering/regulering een betere oplossing zou zijn voor het probleem van milieuschade door drugsafval.

Uit de vragenlijsten die zijn afgenomen bij de Immersive Room blijkt dat bezoekers na afloop milieuschade als gevolg van dumpen en lozen van drugsafval een ernstig probleem vinden en dat hun bezoek aan Bijtende Bende invloed heeft gehad op hun mening over de ernst van de problematiek. Bij de livestream gaven deelnemers onder meer aan dat zij vinden dat er meer bewustwording over drugsafvalproblematiek moet komen. De stelling 'Ik zou milieuschade door drugsafval meenemen in mijn overweging drugs te gebruiken' scoorde in de nameting iets hoger dan in de voormeting. Daarentegen scoorde de stelling 'Ik vind drugsgebruikers medeverantwoordelijk voor drugsafvalproblematiek' in de nameting iets lager dan in de voormeting. De stelling 'Door deze livestream ben ik anders gaan denken over drugsafvalproblematiek' werd neutraal beantwoord.

Bij de andere onderdelen in de interventiemix is niet te meten in hoeverre de deelnemers open staan voor een boodschap over milieuschade. Samenvattend kan gesteld worden dat jongvolwassenen wel openstaan voor de boodschap, maar dat het nog onduidelijk is wat dit uiteindelijk kan betekenen wat betreft invloed op attitude en gedrag.

Deelvraag 4: In hoeverre draagt deze boodschap bij aan een verandering in de kennis en bewustwording over criminaliteit en/of milieuschade die gepaard gaan met drugsproductie en -handel?

Voor het beantwoorden van deze vraag kijken we naar de resultaten van de vragenlijst die is afgenomen bij de livestream. De score op de stelling 'Ik ben bekend met de gevolgen van drugsafval voor het milieu' nam duidelijk toe van 3,2 op een schaal van 1 tot 5 in de voormeting naar 4,3 in de nameting. Deelnemers rapporteerden dus duidelijk een verbetering van hun kennis. Voor de andere onderdelen was dit element niet meetbaar.

Beantwoording hoofdvraag: Kan een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade kansrijk zijn als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen?

Op basis van de resultaten van deze pilot kan geconcludeerd worden dat het goed mogelijk is om interesse te wekken en de kennis en bewustwording te vergroten, maar dat het nog onduidelijk is in hoeverre dit tot attitude- en/of gedragsbeïnvloeding kan leiden.

In verhouding tot het grote bereik kwamen er zeer weinig negatieve reacties. Wel klinkt in deze paar reacties het geluid door dat het onterecht is dat gebruikers van synthetische drugs als medeverantwoordelijk gezien worden voor milieuschade door drugsafval en dat volgens hen de illegale status van synthetische drugs de oorzaak van het milieuprobleem is. Legaliseren of reguleren zou volgens die redenering dan de oplossing zijn. Het reguleren of legaliseren van een drug als XTC brengt uiteraard nieuwe vraagstukken met zich mee op het gebied van drugsbeleid en gezondheidsbevordering, maar het is belangrijk om dit geluid (en het eventuele antwoord hierop) mee te blijven nemen in het ontwikkelen van een mogelijk vervolg.

5.2 Aanbevelingen

Om te onderzoeken of een boodschap over milieuschade tot meer kan leiden dan het wekken van interesse en het vergroten van de kennis en bewustwording is een vervolg op de pilot nodig. Hierbij kan voortgebouwd worden op reeds ontwikkelde materialen met inhoudelijke informatie, maar zal er daarnaast nog meer aandacht besteed moeten worden aan de setting en de vorm. Hoe kun je het onderwerp duidelijker verbinden aan milieuproblematiek en milieuvriendelijk consumeren? Hoe kunnen jongvolwassenen op een positieve manier aangesproken worden op het verschil dat zij kunnen maken met de keuze om wel of niet synthetische drugs te gebruiken? Hierbij is het interessant om de interventiemix nog meer toe te spitsen op niet-gebruikers die (meer) kans lopen om synthetische drugs te gebruiken, bijvoorbeeld omdat zij al wel de intentie hebben om te gebruiken of omdat gebruik in hun omgeving voorkomt.

Het gebeurt zelden dat gedrag zich direct laat beïnvloeden door een enkele interventie. Net zoals in deze pilot een interventiemix is gebruikt, is het nodig nog breder te blijven zoeken naar een samenhangende aanpak waarin de boodschap over milieuschade gecombineerd wordt met andere boodschappen gericht op drugspreventie. Hierin kunnen verschillende afwegingen om al dan niet drugs te gebruiken worden meegenomen. Dit kan gezondheidsschade zijn,

maar ook andere argumenten zoals het voorkomen van een 'dinsdagdip' (katerig of brak gevoel enkele dagen na het gebruiken van XTC).

Om een volgende stap te zetten kan zodra de coronamaatregelen dit toelaten de Immersive Room samen met een host ingezet worden op verschillende locaties waar veel studenten en jongvolwassenen komen (zoals instellingen voor hoger onderwijs, stations, festivals). De inzet van de Immersive Room zal dan gecombineerd moeten worden met een gerichte sociale media campagne om weer voldoende aandacht te trekken. De Immersive Room en de sociale media campagne kunnen fungeren als trekker voor gespreksavonden met jongvolwassenen en experts in samenwerking met organisaties als Studium Generale. Wanneer deze avonden weer fysiek georganiseerd kunnen worden biedt dit tevens meer mogelijkheid om direct het gesprek te voeren en aan de hand van discussies de (verandering in) attitudes te peilen. Omdat Studium Generale's door heel Nederland verspreid zijn, biedt dit tevens mogelijkheden voor een nationaal bereik. De reeds gemaakte video's kunnen hierbij gebruikt worden; daarnaast is het nodig om lokaal steeds te zoeken naar authentieke sprekers met passende expertise. Dit kunnen natuurbeheerders zijn, maar ook andere (vrijwilligers)organisaties op het gebied van natuur en milieu kunnen betrokken worden. Deze laatste groep kan tevens een grotere rol spelen bij het invullen van de boodschap over milieuschade en deze verbinden aan andere milieuproblematiek.

Bijlage 1 Evaluatieformulier Immersive Room

Beste bezoeker,

Bedankt voor het bezoeken van de 'Immersive Room' over drugsafval en milieuschade. We stellen je graag enkele korte vragen over hoe je dit ervaren hebt. (Geen van de vragen is verplicht om in te vullen.)

1. Wat is je leeftijd?

.....

2. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders
- Zeg ik liever niet

3. In hoeverre ben je ervan overtuigd dat de keten van illegale drugsproductie (inclusief het kopen van drugs) samenhangt met milieuschade als gevolg van dumping en lozing van drugsafval?

1	2	3	4	5
Helemaal niet	Niet echt	Neutraal	Wel	Helemaal wel

4. Heeft het bezoeken van de Immersive Room bijgedragen aan in hoeverre je hiervan overtuigd bent?

1	2	3	4	5
Helemaal niet	Niet echt	Neutraal	Wel	Helemaal wel

5. Hoe ernstig vind je de milieuschade als gevolg van dumpen en lozen van drugsafval?

1	2	3	4	5
Helemaal niet erg	Niet echt erg	Neutraal	Wel erg	Helemaal wel erg

6. Heeft je bezoek aan de Immersive Room invloed op hoe ernstig je de problematiek vindt?

1	2	3	4	5
Helemaal niet	Niet echt	Neutraal	Wel	Helemaal wel

7. Zou je interesse hebben in meer informatie over deze problematiek?

1	2	3	4	5
Helemaal niet	Niet echt	Neutraal	Wel	Helemaal wel

8. Hoe beoordeel je de Immersive Room ervaring op een schaal van 1 (erg slecht) tot 10 (erg goed)?

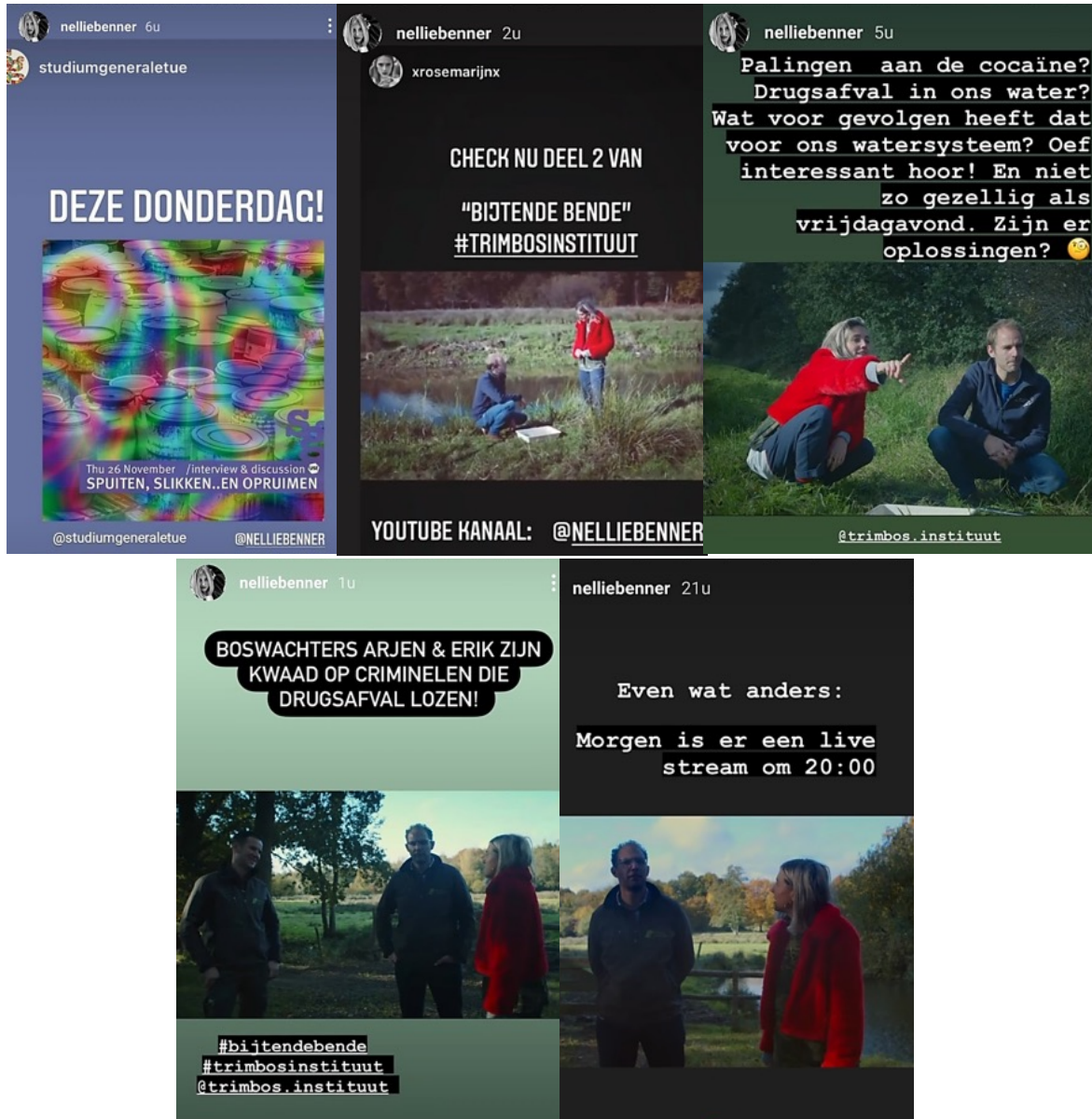
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

9. Denk je dat je naar aanleiding van deze ervaring op de Dutch Design Week in gesprek zult gaan met vrienden en/of familie over milieuschade-problematiek als gevolg van drugsafval dumping en lozing?

1	2	3	4	5
Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Misschien	Wel	Zeker wel

10. Wil je verder nog iets kwijt?

Bijlage 2 Instagram-stories Nellie Benner

Bijlage 3 Mentimeter-vragenlijst

Voormeting

“Ik vind het milieu en milieuvriendelijk consumeren belangrijk.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

“Ik vind dat er meer bewustwording over drugsafvalproblematiek moet komen.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

“Ik ben bekend met de gevolgen van drugsafval voor het milieu.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

“Ik zou milieuschade door drugsafval meenemen in mijn overweging drug te gebruiken.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

“Ik vind drugsgebruikers medeverantwoordelijk voor drugsafvalproblematiek.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

Stellingen

“Als gebruiker van illegale drugs ben je medeverantwoordelijk voor drugscriminaliteit en de gevolgen van drugsafval.”

“De aanpak van drugsafvalproblematiek moet zich volledig op de producenten en niet op de gebruikers richten.”

“Incidenteel gebruik van illegale drugs past prima in een gezonde en verantwoorde levensstijl.”

Nameting

Herhaling voormeting + aanvullende onderstaande vragen:

“Ik heb wel eens synthetische drugs als XTC of speed gebruikt.”

Ja / Nee / Zeg ik liever niet

“Ik ben...” – man / vrouw / anders

“Mijn leeftijd is...”

“Door deze livestream ben ik anders gaan denken over drugsafvalproblematiek.”

1	2	3	4	5
helemaal niet	niet echt	neutraal	best wel	zeker wel

Bronvermelding

- Anderson, E.C., & Barrett, L.F. (2016). Affective beliefs influence the experience of eating meat. *PLoS ONE*, *11*(8).
- Bartholomew, L.K., Eldredge, C. M., Markham, R. A., Ruiter, C., Fernández, M.E., Kok, G., & Parcel, G.S. (2016). *Planning Health Promotion Programs: An Intervention Mapping Approach (4th Edition)*. Jossey-Bass.
- Bastian, B., & Loughnan, S. (2017). *Resolving the Meat-Paradox: A motivational account of morally troublesome behavior and its maintenance*. *Personality and Social Psychology Review*, *21*(3), 278-299.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.
- Goossens, F.X., Van Gelder, N.G.M., & De Kort, G. (2019). Het verantwoordelijkheidsgevoel van (potentiële) gebruikers van partydrugs ten aanzien van drug-gerelateerde milieuschade en criminaliteit. *Cahiers Politiestudies*, *3*(52), 29-44.
- Monshouwer, K., Van der Pol, P., Drost, Y.C., & Van Laar, M.W. (2016). *Het Grote Uitgaansonderzoek 2016: uitgaanspatronen, middelengebruik en preventieve maatregelen onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- NOS op 3 (2018a). *Zo wordt drugsafval gedumpt, duizenden euro's schade en mais met MDMA-resten*. Via: <https://nos.nl/op3/artikel/2246696-zo-wordt-drugsafval-gedumpt-duizenden-euro-s-schade-en-mais-met-mdma-resten.html>.
- NOS op 3 (2018b). *De duistere wereld achter XTC*. NOS op 3 YouTube videoreportage. Via: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=xsykqT_80v4&t=5s.
- Thompson, L. & Kumar, A. (2011). *Responses to health promotion campaigns: resistance, denial and othering*. *Critical Public Health*, *21*(1).
- Van Laar, M., & Van Ooyen-Houben, M. (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*. Utrecht / Den Haag: Trimbos-instituut / Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC).
- Vainio, A., Irz, X., & Hartikainen, H. (2018). *How effective are messages and their characteristics in changing behavioural intentions to substitute plant-based foods for red meat? The mediating role of prior beliefs*. *Appetite*, *125*, 217-224.
- VICE (2018). *'Er is een oplossing voor alle tonnen drugsafval die in de Brabantse natuur worden gedumpt'*. Via: <https://www.vice.com/nl/article/wjba4n/is-een-oplossing-voor-alle-tonnen-drugsafval-die-in-de-brabantse-natuur-worden-gedumpt>.

Met dank aan

Opdrachtgevers:

Peter Noordanus, Karijn van Doorne, Herman Opmeer - Strategisch Beraad Ondermijning
Marloes van Nistelrooij - Taskforce RIEC Brabant-Zeeland

Tevens bedanken we alle betrokkenen die op een of andere wijze een bijdrage leverden aan dit project, het onderzoek, en/of de campagne-activiteiten (in alfabetische volgorde):

Alex van Dongen (preventiewerker Novadic-Kentron, expert in livestream)
Arjen Simons (beheerder Brabants Landschap, expert in video-item)
Boyd van Kaauwen (stagiair Event Management voor Bijtende Bende)
Bram Endedijk (onderzoeksjournalist, expert in livestream)
David Kox (voice over audiotour)
Dianne Renders (communicatie Brabants Landschap, bebording audiotour)
Erik de Jonge (boswachter Brabants Landschap, expert in video-item)
Ferry Goossens (Trimbos-instituut, voormalig projectleider)
Gijs v/d Sande (Studium Generale Technische Universiteit Eindhoven, livestream)
Jan van de Graaf (Waterschap De Dommel, expert in video-item)
Jordi Cebrian (communicatie politie Oost-Brabant, advies)
Lieselot Bisschop (criminoloog Erasmus Universiteit, expert in livestream)
Maarten van den Broek (VVV Noordoost-Brabant, advies, audiotour)
Marij de Vries (Marij Regelt, host Immersive Room)
Marjan Heuving (Trimbos-instituut, communicatie-advies)
Marle de Jonge (Studium Generale Technische Universiteit Eindhoven, livestream)
Marloes Lippens (eenheidscoördinator synthetische drugs politie Oost-Brabant, advies)
Nellie Benner (presentator livestream en video-items)
Rein de Laat (directeur VVV Noordoost-Brabant, advies, audiotour)
Roberta Fulgori (SocialRblz; management Nellie Benner)
Romy den Teuling (communicatie VVV Noordoost-Brabant, audiotour)
Thomas ter Laak (KWR Waterinstituut, expert in video-item)

Tot slot danken wij de volgende gemeente en organisaties:

Gemeente Haaren (voorbereiding communicatie drugsafvaldumpstour en audiotour)
Kinsby (mediaproductie, opnames DDW2019 en video-items)
TinQwise Immersive (ontwikkeling Immersive Room en website)
Soutterain de Twaalf Trappisten (horeca-arrangement bij audiotour Bijtende Bende)

Het Trimbos-instituut voerde in opdracht van het Strategisch Beraad Ondernijning (SBO) en de Taskforce RIEC Brabant-Zeeland in 2020 de pilot 'Bijtende Bende' uit. Doel van deze pilot was het beantwoorden van de vraag in hoeverre een boodschap over criminaliteit en/of milieuschade kansrijk is als insteek voor drugspreventie bij jongvolwassenen.

De pilot bestond uit een interventiemix met onder meer een interactieve 3D-ervaring, een website, een humoristische zelftest, video's, een livestream en een audiotour.

Dit rapport beschrijft de onderbouwing en uitvoering van de pilot en biedt inzicht in de resultaten met betrekking tot bereik en effect.